

кредитів для навчання, створення та функціонування спеціальних накопичувальних та страхових фондів. Викладацький склад є досить кваліфікованим, проте, без матеріальних стимулів, нормальної матеріально-технічної бази, доступу до інформаційних ресурсів та забезпечення учбовою літературою, спостерігатимемо відтік талановитих викладачів за кордон, або ж зростання рівня корумпованості, а відтак – диплом перетвориться з показника рівня освіти на показник рівня доходів [13].

Висновки з даного дослідження. Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що є чимало проблем в освітній галузі. Хоча на сьогоднішній день існує багатоканальність джерел фінансування навчальних закладів, проте не відбувається процесу ефективного нарощення обсягів фінансових ресурсів, формування відповідної доходної бази для фінансування послуг галузі освіти та економічно-соціального зростання держави. Таким чином, необхідно зазначити, що потрібно здійснити реформи у фінансуванні освіти, наближення державних стандартів освіти до європейських, а також вдосконалення законодавчої бази.

Література

1. Чала Н.Д. Бюджетна система : навч. посіб. / Н.Д. Чала, Л.В. Лазоренко. – К. : Знання, 2010. – 223 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uchebnikionline.ru>
2. Конституція України – Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Про освіту. – Закон України № 1060-XII від 01.01.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Мацелик М.О. Фінансове право: навч. посіб. / М.О. Мацелик, Т.О. Мацелик, В.А. Пригоцький ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. В.К. Шкарупи. – К. : Знання, 2011. – 816 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>
5. Юрій М.Ф. Державне казначейство України / М.Ф. Юрій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://b-ko.com/book_418.html
6. Бублій Г.А. Позабюджетні джерела фінансування системи вищої освіти [Електронний ресурс] / Г.А. Бублій. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2012_1/files/EC112_35.pdf.
7. Федосов В.М. Бюджетна система [Електронний ресурс] : навч. посіб. / за ред. Федосова В.М., Юрія С.І. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 871 с. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>
8. Бучковська Я.Г. Проблеми фінансування освіти в Україні / Я.Г. Бучковська // Наука й економіка. – 2010. – № 2 (18). – С. 20-24.
9. Офіційний сайт Рахункової палати України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
11. Громадська Рада освітян і науковців України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gronu.org.ua>.
12. Величко А.В. Питання бюджетного фінансування закладів освіти / Величко А.В., Калько І.В. // Освіта Донбасу – 2007. – № 5. – С. 75-84.
13. Бойко О.Ю. Фінансування освіти в Україні [Електронний ресурс] / Бойко О.Ю. – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info>.

УДК 332.012.

Келару І.О.,
асистент кафедри міжнародної економіки
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Постановка проблеми. Одним з ключових процесів розвитку світової економіки є зростаюча роль глобалізації, якісного етапу у розвитку інтернаціоналізації господарського життя.

Відношення до глобалізації як спеціалістів, так і всього людства планети є досить неоднозначним та, навіть, абсолютно протилежним. Це пов'язано з різними точками зору щодо наслідків від процесів глобалізації, в яких одні бачать серйозну загрозу світовій економічній системі, а другі – джерело подальшого прогресу економіки. Однак, слід відзначити, що альтернативи їй немає. Глобалізація визначає шлях розвитку економік країн, оскільки пов'язана з усіма сферами суспільного життя, включаючи: економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, а також умови існування

людства. Відомо, що ключовими суб'єктами вищеописаних проявів економічних процесів є транснаціональні корпорації (ТНК). Отже, процеси транснаціоналізації є рушійною силою сучасної глобальної економіки. Без знання теоретичних підходів до вказаного процесу неможлива достовірна оцінка реалій сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження економічної природи процесів транснаціоналізації достатньо глибоко розкриті у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема Д. Гуртова, Л. Кудирко, Д. Лук'яненко, О. Мозгового, Т. Орехової, О. Рогача, В. Рокочі, Л. Руденко-Сударєвої, С. Якубовського та інших вчених, які розглядають теоретичні передумови розробки сучасної концепції ТНК, ознаки і суть ТНК. Вагомий внесок щодо різноманітності теоретичних підходів до аналізу сутності ТНК мають також зарубіжні науковці, зокрема, Р. Вернон, М. Вілкінс, Р. Кейвс, Ч. Кіндлбергер, Р. Коуз, П. Кругман, Ф. Нікербокер, Р. Ньюфармер, Х. Перлмуттер, М. Портер, Д. Стопфорд, С. Хаймер. Та все ж, як у вітчизняній науковій літературі, так і у працях іноземних науковців не знайшли всебічного висвітлення підходи до визначення процесу транснаціоналізації, особливо у контексті нової форми організації господарського життя, яка сприяє її інтернаціоналізації; найбільш узагальнююча та сучасна дефініція ТНК; причини наявності різних теоретичних шкіл вивчення міжнародних інвестицій; систематизація напрямків теоретичного аналізу міжнародного виробництва; виокремлення ієрархічних рівнів транснаціоналізації. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак, зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення теоретичних підходів до процесу транснаціоналізації в світовій економіці. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність виконання таких основних теоретичних, методичних та практичних завдань: дослідити різноманітні погляди щодо визначення поняття транснаціоналізації та транснаціональних корпорацій; розглянути напрями теоретичного аналізу міжнародного виробництва та виявити причини наявності різних теоретичних шкіл вивчення міжнародних інвестицій; сформулювати найбільш узагальнюючу та найсучаснішу дефініцію щодо визначення суті ТНК; виокремити ієрархічні рівні транснаціоналізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті міжнародної кооперації виробництва, торгівлі, трудових ресурсів, капіталів та міжнародних економічних відносин в цілому, відбувається посилення зв'язків між національними економіками, які супроводжуються виходом виробництва за їх межі.

Транснаціоналізація веде до високого рівня взаємо залежності між країнами. Виступаючи двигунами світового виробництва та обміну, ТНК формують усередині своїх комплексів і між собою мережу відносин, які виходять за межі національних держав. Деякі вчені вважають транснаціоналізацію якісно новим етапом інтернаціоналізації господарського життя, який характеризується різким зростанням ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав і створенням транснаціонального капіталу. Інші трактують транснаціоналізацію вужче – як лише одну, хоча й найважливішу, форму загального процесу інтернаціоналізації господарського життя. На нашу думку, цей процес відкриває країни одна одній, але не повинен робити їх однаковими.

Транснаціоналізація економіки – один з найбільш впливових процесів сьогодення, що забезпечує збільшення масштабів і ефективності виробництва, розширення географічних меж коопераційних зв'язків, удосконалення механізмів акумуляції капіталу і ресурсів розвитку, уніфікацію економічного простору у вигляді зближення “правил гри” і одноманітності в споживчих перевагах через домінування світових брендів і стандартів. У зв'язку з цим активна участь в процесі транснаціоналізації дозволить сформувати додаткові джерела розвитку, забезпечити продуктивність галузей та підвищити конкурентоспроможність національної економіки.

Найбільш узагальнюючу та сучасну дефініцію ТНК як групі компаній, які не тільки: а) знаходяться і функціонують у різних країнах; б) контролюються штаб-квартирою, яка розташована в одній конкретній країні; в) керуються загальною стратегією і скоординованою політикою; г) мають певні масштаби міжнародної діяльності, але й д) реалізують єдину бізнес-ідеологію із синтезом філософії волюнтаризму, прагматизму і лібералізму; е) втручаються у міжнародні політичні процеси, являючи собою їх нові суб'єкти; ж) мають уніфіковану корпоративну систему бухгалтерського обліку і звітності, надає професор Л. Руденко-Сударєва [1, с. 9].

На нашу думку, розкриваючи суть ТНК, слід зазначити, що по-перше ТНК – це лідери міжнародного бізнесу, що виникли в результаті значної концентрації капіталу в межах національних економік та по мірі зростання науково-технічного прогресу впроваджують нові методи у виробничий процес, покращуючи якість продукції з метою захоплення нових ринків, отримання значних прибутків від ефекту масштабу. По-друге, ТНК – це компанії, які здатні нести ризики витрат, зменшуючи виробництво там, де воно збиткове та збільшувати на тих ринках, де воно прибуткове і шляхом злиття та поглинання здатні диверсифікувати свою діяльність задля зміцнення своїх позицій як на національному, так і на світовому ринках. Чим складніша система, тим вищий ризик збою у її роботі, але тим вищий і її потенціал.

Складність і багатогранність феномена ТНК, динамічність і модифікація багатьох сторін їхньої діяльності зумовили різні теоретичні підходи до аналізу суті транснаціональної корпорації. Наявність різних теоретичних шкіл вивчення міжнародних інвестицій (табл. 1), викликана низкою причин.

По-перше, це пов'язано з різноманітністю типів самого міжнародного виробництва ТНК (ресурсно-базовий, імпортозаміщувальний, експортозорієнтований або глобально зорієнтований).

По-друге, це обумовлено тим, що концепції ТНК торкаються різних розділів економічної теорії (теорії міжнародного руху капіталу, міжнародної торгівлі, розміщення виробництва, промислової організації, зростання фірми, інновації і т. д.).

По-третє, діяльність ТНК може аналізуватися на різних рівнях: макроекономічному (найзагальніші національні, міжнародні, глобальні тенденції), мезоекономічному (тенденції взаємодії між фірмами на галузевому рівні), мікроекономічному (тенденції зростання окремої фірми). Різні рівні дослідження ТНК визначають і різні підходи до цього процесу.

Таблиця 1

Напрямки теоретичного аналізу міжнародного виробництва*

Напрямок	Автори
Неокласична теорія вивозу капіталу	Е. Гекшер, Б. Олін, Р. Нурксе, К. Іверсен, П. Кругмен, М. Обстфелд
Теорія ринкової влади	С. Геймер, Ньюфармер, Коулінг, Сагден, С. Лал
Теорія монополістичних переваг	Ч. Кіндлбергер
Життєвий цикл продукту	Р. Вернон
Концепції життєвого циклу галузі	Р. Стобоух, Ф. Таунсено, Л. Велс, Дж. Кентвел
Теорія конкурентних переваг	М. Портер
Макроекономічний підхід до аналізу прямих іноземних інвестицій	К. Коджіма
Теорія недосконалості ринків капіталу	Р. Алібер
Прямі інвестиції як засіб диверсифікації ризиків	Д. Лессард
Теорія інтерналізації	Р. Коаз, М. Кесон, П. Баклі, Р. Кейвз, А. Рагмен
Теорія транзакційних витрат	Р. Кейвз
Біхевіористська теорія ТНК	Г. Перлмуттер, Д. Стопфорд, А. Чандлер
Концепція стадій корпоративного розвитку	Д. Стопфорд, Л. Велс, М. Вілкінс, К. Крістенсен
Теорії олігополістичної реакції	Ф. Нікербокер

*Джерело: складено автором на основі [2-15]

Дослідивши теорії іноземного інвестування та ТНК, нами виявлено, що під транснаціоналізацією найчастіше розуміють:

- нові явища, якісні зміни, що відбуваються у світовій економіці, а саме: зростання числа і активності ТНК і транснаціональних банків (ТНБ);
- новий етап процесу інтернаціоналізації світового господарства, що відрізняється від попередніх: зміна самого характеру залучення країн і підприємств у міжнародний поділ праці, що знаходять прояв в інтернаціоналізації науково-технічного прогресу і процесу виробництва, коли світовий ринок фактично диктує стандарти якості і техніко-економічні показники продукції, що випускається як материнською компанією, так і її філіями і дочірніми компаніями;
- форму інтернаціоналізації господарського життя, результатом якої є розвиток міжнародного виробництва в рамках ТНК, що включає на підприємствах материнської компанії її філій виробництво тих видів продукції, які беруть участь у міжнародному внутрішньо фірмовому кооперуванні;
- новий більш високий рівень інтернаціоналізації виробництва і капіталу, коли відбувається його перехід у нову якість;
- процес, нерозривно пов'язаний з розширенням масштабів діяльності ТНК, з перетворенням ТНК у реальних суб'єктів міжнародних ринкових відносин;
- нові форми організації господарського життя, які сприяють її інтернаціоналізації.

Отже, транснаціоналізація розглядається як процес розширення міжнародної діяльності промислових фірм, банків, компаній сфери послуг, їх виходу за національні межі окремих країн, що приводить до переростання національних компаній у транснаціональні. Для нього характерне переплетення капіталів за рахунок поглинання фірм інших країн, створення спільних компаній, залучення фінансових коштів іноземних банків, встановлення міцних довготривалих зв'язків за кордоном промислових компаній і банків однієї і тієї ж країни.

Спираючись на проведені дослідження теоретичних моделей і концепцій, що пояснюють сутність, причини виникнення та еволюцію досліджуваних процесів, професор Л. Руденко-Сударєва пропонує ідентифікувати транснаціоналізацію як найбільш зрілий і завершений етап у процесі

інтернаціоналізації підприємницької діяльності суб'єктів будь-якої форми власності, який характеризується високим рівнем географічної диверсифікованості системи ресурсного забезпечення (матеріально-виробничий ресурс, інтелектуально-кадровий ресурс, фінансовий, інформаційний ресурс); гнучкою організаційною архітектурою з обов'язковим виділенням одного головного (або кількох) керівного ідеолого-стратегічного ядра, що продукує єдину бізнес-ідеологію із синтезом філософії волюнтаризму, прагматизму і лібералізму; пріоритетним використанням прямого зарубіжного інвестування, як інструменту зовнішньоекономічної експансії; непереборним прагненням корпоративного топ-менеджменту до глобального панування на основі системного цілеспрямованого застосування фінансової могутності, інформаційного і політичного впливу, коаліційної сили зв'язків з урядами та засобів силового і прихованого тиску [1; 16; 17].

Ми цілком поділяємо точку зору Л. Руденко-Сударевої, що як загальносвітове явище, транснаціоналізація являє собою об'єктивний процес посилення світової інтеграції в результаті експансивного розгортання міжнародних операцій ТНК. Виходячи із зазначеного, в спільних працях Руденко-Сударевої Л., Мозгового О. та Гуртова Д. з метою диверсифікації окреслених понять і явищ ввели ідентифікаційні ознакові акценти, які дозволили досить чітко конкретизувати масштабність процесу транснаціоналізації, виокремивши транснаціоналізацію світову і транснаціоналізацію корпоративну.

З нашої точки зору, такі акценти можуть бути застосовані і до інших ієрархічних рівнів, зокрема, галузей та країн. Тобто, доцільно виокремити такі ієрархічні рівні транснаціоналізації як:

- мікро- (корпоративна транснаціоналізація);
- макро- (країнова транснаціоналізація);
- мезо- (галузева транснаціоналізація);
- мега- рівень (світова транснаціоналізація).

Слід зазначити, що в практиці міжнародних організацій перші два рівні мають відповідний індикатор, а щодо третього – то він був запропонований у дослідженнях Л. Руденко-Сударевої та Д. Гуртова [18, с. 17-22].

Висновки з даного дослідження. Таким чином, існує значна кількість різноманітних теоретичних підходів до процесу транснаціоналізації у світовій економіці з боку вітчизняних та зарубіжних науковців. Та ці погляди є неоднозначними, що сприяло виникненню узагальнюючої та сучасної дефініції щодо процесу транснаціоналізації й авторського підходу до визначення ТНК. З метою диверсифікації окреслених понять, науковцями були введені ознакові акценти щодо конкретизації масштабності процесу транснаціоналізації. В цьому ж ракурсі автором було виокремлено ієрархічні рівні транснаціоналізації, що дасть можливість у майбутньому більш детально та ґрунтовно досліджувати вказані процеси.

Література

1. Руденко Л.В. Методологія дослідження та бізнес-моделі розвитку транснаціональних корпорацій: автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» [Електронний ресурс] / Л. В. Руденко – Київ: націон. економ. ун-т – Київ, 2004. – 13 с. Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=2707.
2. Hymer S. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Investment / S. Hymer – PhD Thesis MIT, 1960. – 198 p
3. Kindleberger Ch. The Theory of Direct Investment / Ch. Kindleberger // International Trade and Finance. – London, 1975.
4. Vernon R. The Product Cycle Hypothesis in New International Environment / R. Vernon // Oxford Bulletin of Economics and Statistics. – 1979.
5. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз; Пер. с англ. – М.: Дело, 1992.
6. Кругман П. Международная экономика: Теория и политика / Кругман П., Обстфельд М. пер. с англ. – М.: Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997. – С. 157.
7. Newfarmer R. S. Profits, Progress and Poverty: Case Studies of international industries in Latin America.ñ Notre Dam (ind.) / Newfarmer R. S. – 1985.
8. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations / Porter M. E. – New York, 1990. – P. 72.
9. Caves R. E. Multinational Enterprise and Economic Analysis / Caves R. E. Cambridge: Cambridge University Press – 1982. – 322 p.
10. Perlmutter H. V. The Torturous Evolution of the Multinational Corporation / Perlmutter H. V. // The Multinational Enterprise in Transition. Selected readings and essays. Princeton. – 1972. – 528 p.
11. Stopford J. M. Managing the Multinational Enterprise / Stopford J. M., Wells L.T. – New York, 1972. – 223 p.
12. Wilkins M. The Maturing of Multinational Enterprise / Wilkins M. // American Business Abroad from 1914 to 1970. – Cambridge, 1974.
13. Никербокер Ф.Т. Олигополистическая реакция и транснациональная корпорация / Ф.Т. Никербокер. – Бостон. – 1973 г.

14. Kojima K. Direct Foreign Investment: A Japanese Model of Multinational Business Operations / Kojima K. – London: Croom Helm., 1978.
15. Vernon R. International investment and international trade in the product cycle / R. Vernon // Quarterly Journal of Economics. – 80 (May). – 1966. – P.190-207.
16. Rudenko-Sudarieva L. Processes of globalizations and transnationalizations / Larysa Rudenko-Sudarieva, Oleh Mozhovyi, Denys Hurto. // Journal of European Economy. Theoretical and methodological approach to comprehensive evaluation (part 2): Publication of Ternopil National Economic University. – 2010. – № 3. – P. 271-296.
17. Руденко-Сударєва Л.В. Переваги і ризики транснаціоналізації економічного розвитку України / Л.В. Руденко-Сударєва // Національна безпека: український вимір: щокв. наук. зб.: Рада нац. безпеки і оборони України; Ін-т пробл. нац. безпеки; редкол.: Горбулін В. П. (голов. ред.) [та ін.]. – К., 2008. – Вип.1 (20-21). – С. 58-68.
18. Руденко-Сударєва Л.В. Методика економічної оцінки глобальних процесів / Л.В. Руденко-Сударєва, О.М. Мозговий, Д.О. Гуртов; за ред. д.е.н., проф. Л.В. Руденко-Сударєвої. – К.: КП "Редакція", 2010 – 192 с.

УДК 330.15

Стасюк В.В.,
аспірант¹

Луцький національний технічний університет

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ КОМУНАЛЬНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ: ОСНОВНІ ФОРМИ СПІВПРАЦІ

Постановка проблеми. Потреби в якнайшвидшій реконструкції та оперативному відновленні основних засобів підприємств комунального водопостачання (КВ) вимагають термінового перегляду інвестиційної політики в цій підгалузі житлово-комунального господарства (ЖКГ). Традиційні джерела фінансування в неї у вигляді капітальних інвестицій (кошти місцевих бюджетів і власні кошти підприємств) на сьогоднішній день не дають змоги навіть частково поліпшити складну економічну ситуацію. Тобто, підприємства підгалузі неспроможні за власні кошти здійснити фінансування програм комплексного технічного переоснащення, а часткове й епізодичне переобладнання окремих об'єктів не вирішує проблеми не те що здешевлення вартості послуг водопостачання, а хоча б утримання їх на стабільному рівні. Варіантом вирішення проблеми може служити залучення приватного сектору, однак, зроблені на сьогоднішній день кроки уряду у цьому напрямі не дали поки що наглядних результатів внаслідок неспроможності його дій і зволікання з вирішенням ряду назрілих питань стосовно відповідного реформування галузі.

Крім того, оскільки у сфері КВ політичні міркування часто переважають над економічною доцільністю, тарифи на послуги не містять інвестиційного складника (в них не закладається можливість отримання доходу на інвестиції), а інформація про стан основних фондів водопостачальних підприємств носить неповний (а часто й суперечливий) характер, то вибір для таких умов господарювання науково обґрунтованої, раціональної форми залучення приватного сектору (створення державно-приватного партнерства (ДПП)) є актуальним науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження ДПП у сферу комунальної власності постійно перебувають в центрі уваги багатьох вітчизняних науковців, серед них Мамонова В.В., Павлюк К.В., Хвесик М.А., Голян В.А., Степанова О.В., Павлюк А.П., Димченко О.В. та інші. Ними розглянуто ефективність використання різноманітних форм ДПП у ЖКГ країни, визначено недоліки законодавчих актів у цій сфері, запропоновано шляхи вирішення назрілих проблем. Однак конкретних рекомендацій (їх детального обґрунтування) стосовно вибору певної форми (форм) ДПП для сфери КВ з врахуванням специфіки економічного (на фоні політичного) стану цієї підгалузі на сьогоднішній день у працях названих науковців виявити не вдалося.

Постановка завдання. Мета статті – на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду виявити й обґрунтувати ті форми ДПП, які доцільно імплементувати у сферу КВ в умовах економічної та політичної кризи в державі.

¹ Науковий керівник: Голян В.А. – д.е.н., професор